

IN MEMORIAM

Prof. dr VERA GAVRILOVIĆ
(1923–2009)

Dana 19. maja 2009 godine ugasio se sjaj jedne od najblistavijih zvezda na nebu srpske i jugoslovenske istorije zdravstvene kulture. Ugasio se mirno, tiho, skromno i dostojanstveno, upravo onako kakva je za života bila prof. dr Vera Gavrilović, prva prava dama naše medikoistorije. Ugasio se ovozemaljski život, ali ne i njena ostavština budućim generacijama. Svojim radom ostavila je iza sebe grandiozno delo, trajnu i neizbrisivu naučnu i kulturnu baštinu. Baštinu koja će, kao čvrst, pouzdan i dragocen temelj za dalja istraživanja, poslužiti svima koji će se ubuduće posvetiti naučnoistraživačkom radu iz oblasti istorije zdravstvene kulture. Ali, i kao uzor i putokaz kako to treba raditi.

Prof. dr Vera Gavrilović rođena je u Čačku 16. novembra 1923. godine kao jedno od četvoro dece iz ugledne porodice Gavrilović. Po završetku gimnazijskog školovanja, godine 1945., primljena je na rad u tadašnju Odontostomatološku kliniku Medicinskog fakulteta u Beogradu, čiji je upravnik bio prof. dr Ljubomir Djoković. Sa profesorom Djokovićem, asistirajući mu, provela je na Odeljenju za stomatohirurgiju narednih pet

godina, da bi 1950. godine upisala studije stomatologije na tek osnovanom Stomatološkom fakultetu u Beogradu. Kao vredan i talentovan student, bila je jedan od prvih studenata-demonstratora. Obavezan lekarski staž obavila je na Protetskom odeljenju Stomatološke klinike VMA, pa nastavila da radi na Klinici za stomatološku protetiku Stomatološkog fakulteta u Beogradu, gde je 1959. godine bila izabrana za asistenta.

Još od studentskih dana pokazivala je interes za izučavanje istorije lekarskog poziva za koji se životno opredelila, pa je već 1960. godine na Internacionalnom kongresu za istoriju medicine u Grčkoj saopštila svoj prvi referat *Contribution of Hippocrates to Dentistry in ancian Grece* (Doprinos Hipokrata zubnom lekarstvu u antičkoj Grčkoj). Bio je to presudni događaj koji je vrednim i samopregornim radom, tokom narednih decenija, iznedrio cenjenog i uglednog naučnog radnika u domaćim i svetskim razmerama. U to vreme je dr Vera Gavrilović povezana sa tada poznatim imenima jugoslovenske istorije medicine i zdravstvene kulture. Sa prof. dr Zdenkom Leventalom iz Beograda, prof. dr Lavoslavom Glezingerom i Vladimirom Bazalom iz Zagreba, kao i sa prof. dr Mirkom Draženom Grmekom, profesorom Istorije medicine na medicinskim fakultetima u Zagrebu i Parizu (Sorbona). Profesor Grmek je dr Veri Gavrilović predložio da započne sa istraživanjima iz istorije stomatologije, oblasti kojom se do tada kod nas još niko nije studiozno bavio. Tako je započeo dugogodišnji naučnoistraživački rad dr Vere Gavrilović, koji je nije napuštao čitavog života. I koji joj je doneo mesto pionira iz oblasti stomatologije u tadašnjem jugoslovenskom prostoru.

Svoja istraživanja započela je u Državnom arhivu u Kotoru, a nastavila u Historijskom arhivu palate Sponza u Dubrovniku, naučnoj ustanovi na koju ju je uputio i u metodologiju arhivskog istraživanja uveo poznati istoričar prof. dr Jorjo Tadić. Od tada, pa nadalje, čitavih 30 godina, svako leto provodila je dr Vera Gavrilović u Dubrovniku, družeći se sa arhivskim knjigama i od vekova požutelim dokumentima i spisima. Njen naučnoistraživački interes bio je usmeren na istoriju zdravstvene kulture srednjovekovne Srbije, Boke Kotorske, Dubrovnika i Dalmacije, a posebno ka do tada neobjavljenoj arhivskoj gradji o istorijatu dubrovačke bolnice, od srednjovekovnog hospitala Domus Christi (1347) do savremene stacionarne zdravstvene ustanove (1941). Istraživanja je izvodila i u arhivima Rima, Beča, Zagreba, Zadra, Sremskih Karlovaca i Novog Sada. Višegodišnji rad, bez predaha i odmora, rukovodjen znatiželjom i žarom istraživača, krunisan je sa 246 publikacija (214 u zemlji i 32 u inostranstvu), tri udžbenika i osam monografija iz istorije medicine i stomatologije.

Pedagoška delatnost dr Vere Gavrilović započela je 1967. godine habilitacijom „Stari srpski zubni lekari XIII - XIX veka“ na Stomatološkom fakultetu u Beogradu, gde je prošla sva nastavnička zvanja do redovnog profesora (1980. god.) na Katedri za Uvod u stomatologiju i Istoriju stomatologije. Naučni stepen doktora medicinskih nauka iz istorije stomatologije, prvi u zemlji, odbranila je 1975. god. na Vojnomedicinskoj akademiji u Beogradu tezom: „Žene lekari u ratovima 1876-1945. na tlu Jugoslavije“, koju je Naučno društvo za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije objavilo kao monografiju 1976. godine.

Gotovo da je nemoguće razdvojiti naučnoistraživački rad i pedagošku delatnost prof. dr Vere Gavrilović i dati primat jednoj od njih. Sa istim žarom bila je predana istraživanju istorije zdravstvene kulture, kao što je samopregorno i nesebično svoje bogato znanje prenosila studentima i kolegama lekarima koji su pokazivali interes za izučavanje medicinske prošlosti. Napisala je i objavila kod nas prve i još uvek važeće udžbenike „Uvod u stomatologiju“ (Medicinska knjiga Beograd-Zagreb, 1980.) i „Istorija stomatologije“ (Medicinska knjiga Beograd- Zagreb, 1969. i 1986. god.), koje su, pored Beogradskog, prihvatili i ostali stomatološki fakulteti u univerzitetskim centrima tadašnje Jugoslavije. Pored toga, bila je mentor brojnih magistarskih teza i doktorskih disertacija, kao i kongresnih studentskih radova iz istorije medicine i stomatologije, lekarske etike i deontologije. Provodila je sa studentima i terenska etnostomatološka istraživanja, a na Stomatološkom fakultetu u Beogradu izvodila je i poslediplomsku nastavu iz predmeta Etički principi naučnoistraživačkog rada i Naučna informatika i dokumentacija u medicinskim naukama.

Kao naučnik, pedagog i lekar, prof. dr Vera Gavrilović bila je visoko cenjena. Uživala je veliki ugled u naučnim, nastavničkim i lekarskim krugovima, pa je kao takva bila angažovana i u staleškim i stručnim lekarskim i nastavničkim asocijacijama, uredništvima i redakcijskim odborima medicinskih časopisa, kao i u Aktivu univerzitetskih nastavnika istoričara medicine, stomatologije, farmacije i veterinarske medicine Jugoslavije. Bila je generalni sekretar Naučnog društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije, predsednik Predsedništva Saveza naučnih društava za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije, dugogodišnji aktivni član Predsedništva Sekcije za istoriju medicine Srpskog lekarskog društva i dugogodišnji nacionalni delegat iz Jugoslavije u Societe internationale d'Historie de la Medicine u Parizu. Bila je član Uredjivačkog odbora časopisa Srpski arhiv za celokupno lekarstvo i Stomatološki glasnik Srbije, predsednik Uredjivačkog odbora časopisa Acta historiae medicine, stomatologiae,

pharmaciae i medicinae veterinariae i Arhiva za istoriju zdravstvene kulture Srbije i član Savjeta Acta medico-historica Adriatica (AMHA), naučnog časopisa Hrvatskog znanstvenog društva za povijest zdravstvene kulture u Rijeci. Osim toga, bila je urednik Programa radova za brojne naučne skupove istoričara medicine Jugoslavije, od 1970. do 1991. godine, i urednik zbornika radova sa tih skupova.

Dobitnik je nagrade Srpskog lekarskog društva iz fonda "Prof. dr Vladimir Stanojević" za najbolju knjigu iz istorije medicine (1984. god.) i Ordena rada sa zlatnim vencem (1983. god.).

Povodom 25-godišnjice i 40-godišnjice Stomatološkog fakulteta u Beogradu (1973. i 1988. god.) sačinila je Spomenice.

I, kao što je napisala i objavila knjigu o svome učitelju, prof. dr Gojku Nikolišu, kojom se posebno ponosila, tako se i o prof. dr Veri Gavrilović može napisati knjiga o jednom životu posvećenom i ispunjenom naučnoistraživačkim radom, o jednoj plemenitoj ličnosti, koja je zračila dobrotom, otmenošću, dostojanstvenom mirnoćom, bezgraničnom duhovnom i radnom energijom, erudicijom i znanjem, koje zbog svoje prevelike skromnosti nikada nije isticala, ali je altruistički uvek bila spremna da svakome pomogne i pouči ga.

Imao sam tu sreću i čast da sam je poznavao, da mi je bila učitelj i prijatelj.

Neka joj je večna slava i hvala.

Prof. dr Jovan Maksimović